

dr hab. Ewa Mędreła-Kuder

Kraków, 2.06.2022

emerytowany prof. AWF w Krakowie

adres zamieszkania:

ul. Wysockiej 2B m.13, 31-580 Kraków

RECENZJA

pracy doktorskiej **Pani mgr Anny Galczak-Kondraciuk**

pt.: *„Sposób żywienia, stan odżywienia i aktywność fizyczna osób z hiperglikemią z terenu powiatu bialskiego”*

Praca napisana pod kierunkiem dr hab. Jana Czezelewskiego prof. AWF.

Ogólna charakterystyka pracy

Przedstawiona do recenzji praca ma objętość 101 stron maszynopisu wraz z tabelami i rycinami. Praca składa się z następujących rozdziałów:

1. Wstęp (14 stron)
2. Cel pracy (1 strona)
3. Materiał i metody badań (7 stron)
4. Wyniki badań (19 stron)
5. Dyskusja (7 stron)
6. Stwierdzenia i wnioski (2 strony)
7. Piśmiennictwo (16 stron)

Uzupełnienie tych rozdziałów stanowią: streszczenie w języku polskim i angielskim, spis skrótów i znaków tekstowych oraz aneks.

Ad. 1 We wstępie podano szereg informacji zaczerpniętych z nowszych źródeł bibliograficznych. Rozdział ten w zwięzły sposób wprowadza w tematykę opiniowanej pracy. Ma charakter monograficznego opracowania na podstawie obszernego piśmiennictwa głównie zagranicznych i polskich autorów.

Ad. 2 Cel pracy obejmuje główne założenie rozprawy oraz 2 cele szczegółowe.

Ad.3 Badania przeprowadzono w ramach *Powiatowego programu profilaktyki i promocji zdrowia w celu zmniejszenia zachorowalności i śmiertelności z powodu chorób układu krążenia wśród mieszkańców powiatu bialskiego „Razem dla serca”*. Badania były realizowane w 3 etapach co doprowadziło do wyłonienia grupy badanej (569 osób: w tym 329 kobiet i 240 mężczyzn), dla której skompletowano całość materiału. Osoby te posiadały komplet badań biochemicznych i pomiarów antropometrycznych oraz w pełni wypełnione ankiety: żywieniową i dotyczącą aktywności fizycznej.

Sposób żywienia oceniono przy zastosowaniu kwestionariusza do badań poglądów i zwyczajów żywieniowych dla osób w wieku 16 do 65 lat opracowanego przez Komitet Nauki o Żywieniu Człowieka Polskiej Akademii Nauk.

Aktywność fizyczną oszacowano metodą sondażu diagnostycznego z wykorzystaniem standardowej ankiety *Seven-Day Physical Activity Recall Questionnaire (SDPAR)*, następnie wyliczono wartości współczynnika aktywności fizycznej aby wyodrębnić grupy osób z niską, umiarkowaną oraz wysoką aktywnością fizyczną.

Stan odżywienia oceniono na podstawie wybranych cech somatycznych oraz analiz biochemicznych.

Ad. 4 Uzyskane wyniki badań zebrano i przedstawiono graficznie na 13 rycinach oraz 11 tabelach (w tym jedną tabelę umieszczono w materiale i metodyce z danymi cytowanymi za innymi autorami). Przedstawiono też dokładny opis uzyskanych wyników z podziałem na poszczególne zagadnienia wytypowane w pracy.

Wyniki są opracowane prawidłowo, a szata graficzna jest dopracowana i przejrzysta.

Autorka przeprowadziła szczegółową analizę statystyczną zgromadzonych wyników badań oraz ich interpretację graficzną, co decyduje o rzetelności badań.

Ad. 5 Dyskusja jest przeprowadzona przez Autorkę w sposób dojrzały z dobrze dobranym materiałem porównawczym. Doktorantka prawidłowo interpretuje wyniki własne a także porównuje je z szeroko cytowaną literaturą. Robi to z zachowaniem niezbędnej ostrożności interpretacyjnej.

Ad. 6 Podsumowanie uzyskanych wyników następuje w dziewięciu punktach (stwierdzeniach i wnioskach), w których Doktorantka stara się odpowiedzieć na główny cel pracy i postawione 2 cele szczegółowe. Utrudnia to interpretację wyników, wydaje mi się, że określenie kilku hipotez badawczych i dokładna odpowiedź na nie w postaci wniosków byłaby bardziej przejrzysta.

Ad. 7 W rozdziale „Piśmiennictwo” mgr Anna Galczak-Kondraciuk uwzględniła liczne publikacje (153 artykułów, dodatkowo 11 pozycji z Internetu).

Szczegółowa charakterystyka pracy

W pracy poruszono niezwykle ważne zagadnienia dotyczące stylu życia osób z hiperglikemią. Dokonano oceny sposobu żywienia, stanu odżywienia i aktywności fizycznej osób, które zamieszkują małe miejscowości powiatu bialskiego. Temat pracy jest dobrze dobrany, bardzo aktualny, gdyż coraz więcej osób zmaga się z różnymi problemami zdrowotnymi, w tym z hiperglikemią. Zachorowalność na choroby przewlekłe niezakaźne wzrasta wśród społeczeństwa dlatego tak ważna jest znajomość czynników ryzyka tych schorzeń oraz stosowanie odpowiedniej profilaktyki. Również zdrowy styl życia w tym odpowiednie odżywianie, aktywność fizyczna, unikanie substancji psychoaktywnych prowadzi do zachowania zdrowia nawet w wieku starszym. W opiniowanej pracy Autorka dokonała takiej analizy dla osób z hiperglikemią i opisała oraz oceniła czynniki wpływające na rozwój tej choroby.

- ✓ Układ pracy nie budzi zastrzeżeń, poszczególne rozdziały odpowiadają tego typu opracowaniom.
- ✓ Odnośnie wartości merytorycznych pracy należy podkreślić, że Autorka zrealizowała zadania nakreślone w celu badań. Podjęta tematyka dotycząca oceny żywienia, parametrów antropometrycznych, biochemicznych i aktywności fizycznej osób starszych wprowadza nowe elementy badawcze a

wyniki mogą być wykorzystane w praktyce. Na uwagę zasługuje fakt, że Doktorantka wyodrębniła czynniki, które w istotny sposób mogą wpływać na nieprawidłową glikemię na czczo i cukrzycę typu 2 w grupie kobiet i mężczyzn z o prawidłowym stężeniu glukozy. Wśród tych czynników są modyfikowalne jak: masa ciała, BMI czy obwód talii co badani mogą zmienić prowadząc zdrowy styl życia.

- ✓ Wartość opracowania (obiektywizacja otrzymanych danych) zwiększa fakt zastosowania analizy statystycznej oraz bogatej szaty graficznej.
- ✓ Dobór piśmiennictwa a przede wszystkim jego wykorzystanie w pracy (wstęp, dyskusja) przedstawia czytającemu współczesny stan wiedzy oraz badań w podjętej przez Autorkę tematyce.
- ✓ Kolejnym ważnym kryterium przy ocenie jest piśmiennictwo. Autorka uwzględniła najnowsze publikacje, a przeważają artykuły w języku angielskim.

Na koniec kilka nasuwających się uwag krytycznych:

- ❖ Cel pracy jest zbyt ogólny, co utrudnia czytającemu interpretację wyników.
- ❖ W dyskusji Autorka porównując badania własne z danymi bogato cytowanego piśmiennictwa niepotrzebnie odnosi się do tabeli opisanych już w rozdziale „Wyniki”.
- ❖ Pisownia nazw w języku angielskim jest niejednolita: część napisana kursywą, część normalną czcionką (strony: 7, 8, 9, 29, 57, 80, 54).
- ❖ Użyte w pracy sformułowanie ..”choroby cywilizacyjne” proponuję zastąpić właściwym określeniem – choroby przewlekłe niezakaźne strony: 11, 54.
- ❖ Wnioski powinny być odpowiedzią na cele pracy ogólne i szczegółowe, dodatkowe stwierdzenia czynią ten rozdział nieczytelny i trudny do interpretacji.
- ❖ Drobne błędy redakcyjne i stylistyczne zaznaczyłam w pracy (strony: 11, 57, 59, 62, 80).

Uważam, że wymienione przeze mnie usterki nie obniżają wartości pracy jako całości.

Podsumowanie oceny

Przedłożoną do recenzji pracę doktorską uważam za cenny dorobek świadczący o dobrej teoretycznej znajomości zagadnienia przez Autorkę. Stanowi ona także przyczynek badawczy dotyczący oceny wybranych czynników ryzyka cukrzycy typu 2. Wartość tej pracy podnosi dobrze zaplanowana i dobrana część eksperymentalna, opracowana statystycznie. Tematyka ta jest szczególnie aktualna ze względu na wzrost zachorowalności na cukrzycę w populacji polskiej i światowej. Kształtowanie postaw prozdrowotnych ważne jest w każdym wieku, a edukacja zdrowotna ułatwia takie postawy wśród osób zagrożonych tymi schorzeniami. Ocena czynników ryzyka i możliwość zmiany tych modyfikowalnych wpisuje się także z założenia i cele Narodowego Programu Zdrowia.

Opiniowana praca spełnia kryteria stawiane pracom doktorskim, dlatego wnoszę o dopuszczenie Pani mgr **Anny Galczak-Kondraciuk do dalszych etapów przewodu doktorskiego.**

